

طراحی مدل مفهومی بیداری اسلامی مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری (استراتژی تئوری داده بنیاد متنی)

۱۳۱

دو فصلنامه مطالعات
بیداری اسلامی

طراحی مدل مفهومی بیداری اسلامی مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری
محمد عبدالحسین زاده و همکار

محمد عبدالحسین زاده^{*۱}

میثم لطیفی^۲

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و مدیریت گرایش دولتی و سیاست‌گذاری عمومی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران، ایران.

۲. استادیار دانشگاه امام صادق(ع)، تهران، ایران.

چکیده

امروزه بیداری اسلامی به‌عنوان یک پدیده و اتفاق مهم در دنیای معاصر به‌خصوص جهان اسلام شناخته می‌شود. در حال حاضر مسلمانان با بازشناسی هویت اسلامی خود خواهان حاکمیت ارزش‌های اسلامی بر جوامعشان هستند. بیداری اسلامی با شاخصه‌هایی نظیر استکبارستیزی امروزه توجه همه‌ی جهانیان را به خود جلب کرده است.

مقام معظم رهبری که به‌طور دقیق در حال رصد روند بیداری ملت‌ها و مسلمانان هستند در تلاش‌اند که این بیداری مسلمانان به سرمقصد نهایی خود برسد و توسط زورگویان و مستکبران منحرف نشود. ایشان با توصیه‌ها و سفارش‌های خود در پی این هستند که در ابتدا شناخت دقیقی از این بیداری اسلامی و ماهیت آن ارائه دهند و در مرحله‌ی بعد با ترسیم افق و چشم‌انداز مطلوب این بیداری راه رسیدن به آن و موانعی که دشمن ایجاد می‌کند را مشخص کنند.

سؤال اصلی این پژوهش این است که نقشه و الگوی جامعه بیداری اسلامی از نظر مقام معظم رهبری چیست؟ بدین منظور در این پژوهش با توجه به استراتژی پژوهشی «داده بنیاد» و تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده که بیانات مقام معظم رهبری درباره بیداری اسلامی می‌باشد، سعی شده است یک مدل مفهومی و یک نقشه‌ی راه برای بیداری اسلامی استخراج شود. نقشه‌ی راه، مبتنی بر شناخت وضعیت موجود و ماهیت بیداری اسلامی، چشم‌انداز و اهداف بیداری اسلامی در وضعیت مطلوب و راه رسیدن از وضعیت موجود به مطلوب می‌باشد که شامل شناخت وظایف، شناخت دشمن، رفع موانع و ... می‌باشد.

واژگان کلیدی: بیداری اسلامی، جمهوری اسلامی، تمدن اسلامی، دشمن‌شناسی، داده بنیاد، مقام معظم رهبری.

۱. مقدمه

بهره‌گیری از الگوی نظری مناسب، منجر به تحلیل و واکاوی هرچه بهتر پدیده‌های سیاسی- اجتماعی می‌شود. درزمینه‌ی جنبش‌های اجتماعی نظریات مختلفی وجود دارد که هرکدام با تأکید بر مفروضات مختلف به بررسی ریشه‌های پدیده‌های اجتماعی می‌پردازند. به این دلیل است که در مورد قیام‌های اخیر ملت‌های مسلمان تحلیل‌های مختلفی صورت گرفته است (افتخاری، ۱۳۹۱، ص: ۱۴۰).

با توجه به نظرات گوناگونی که در مورد قیام‌های اخیر جهان اسلام داده‌اند ضروری است که افراد می‌بایست شناخت صحیحی از بیداری اسلامی داشته باشند تا تحلیل‌ها و موضع‌گیری‌های صحیحی داشته باشند. در این پژوهش با توجه به نظرات مقام معظم رهبری در مورد بیداری اسلامی تلاش شده است که مدل مفهومی ارائه شود که بتوان با کمک آن توصیف و تبیین بهتری از پدیده بیداری اسلامی داشت.

بیداری اسلامی یک حادثه سطحی و گذرا نیست بلکه یک پدیده عمیق و ریشه‌داری است که ریشه در عقاید قرآنی دارد. روحیه‌ی عزت طلبی مسلمانان و نفی استکبار در آموزه‌های اسلامی یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری بیداری اسلامی است. بیداری اسلامی با شکل‌گیری آن تمام نمی‌شود بلکه یک چشم‌اندازی دارد که آن شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی است. مسلمانان باید با توجه به این ماهیت و واقعیت از بیداری اسلامی و همچنین با این چشم‌انداز از بیداری اسلامی برای رسیدن به این وضعیت مطلوب نقشه‌ی راه تهیه کنند.

در این مقاله سعی شده است با روش استراتژی پژوهشی داده بنیاد بیانات مقام معظم رهبری در مورد بیداری اسلامی بررسی شوند. بعد از بررسی بیانات ایشان با این روش، مدلی مفهومی از بیداری اسلامی ارائه می‌شود که بتواند پدیده‌ی بیداری اسلامی را به‌صورت نظام‌مند بر اساس بیانات ایشان و نظام فکری ایشان توصیف کند.

نوآوری و ایده‌ی اصلی این تحقیق این است که به دنبال دستیابی به مدلی جامع است که بر اساس اندیشه‌ی مقام معظم رهبری تحولات کشورهای اسلامی منطقه را تحلیل کرد. بر اساس این مدل است که می‌توان درک صحیحی از حوادث منطقه و تحلیل آن بر اساس بیانات مقام معظم رهبری داشت.

در ابتدا برای مشخص شدن مبانی نظری پژوهش، مفهوم بیداری اسلامی، زمینه‌های شکل‌گیری آن و اهداف و آینده‌ی آن بیان می‌شود.

۲. مفهوم شناسی بیداری اسلامی

هنگامی که از بیداری اسلامی صحبت می‌شود، زنجیره‌ای از مفاهیم و واژه‌ها نمودار می‌شود که به نحوی ما را در فرهنگ سیاسی بیداری اسلامی قرار می‌دهد (نجفی، ۱۳۹۱: ص ۱۵). برای مشخص شدن معنای بیداری اسلامی در ابتدا واژه بیداری بررسی می‌شود و سپس معنای بیداری اسلامی بیان می‌شود.

بیداری، ضد خواب است و در معنای فعال شدن هوش (آگاهی) به کار می‌رود و بیداری اسلامی به مفهوم زنده شدن دوباره در پرتو اسلام اصیل است.

بیداری، از نظر لغوی به معنی هوشیاری و برخورداری فرد از آگاهی است. بیداری اسلامی، به معنای حالت برانگیختگی و آگاهی در امت اسلامی، تجدید حیات اسلام در کالبد فرد و جامعه، دعوت مجدد به اسلام، احیای ارزش‌های اسلامی و بازگشت به خویشتن اسلامی است (صوفی نیارکی، ۱۳۹۱: ص ۲۹).

بنابراین بیداری اسلامی، «بازگشت به هویت اسلامی و تمسک به اسلام» و مقابله با موج انفعال در مقابل تحولات دنیای غرب و مقابله با هیمنه استکبار و بازیابی هویت اسلامی، پیشرفت و عدالت بر مبنای اسلام است.

در اصطلاح قرآنی، بیداری امت اسلامی را در آینه‌ی همان دعوت قرآن کریم به «قیام» و «قوام» می‌توان دید. قرآن کریم، فراتر از چنین دعوتی، قیام ناس را فلسفه‌ی بعثت پیامبران بر شمرده است. (خوش‌منش، ۱۳۸۸: ص ۲۱).

«لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ»
دعوت به بیداری، مقابله‌ای بود که با هجوم استعمار به سرزمین‌های اسلامی آغاز گردید. اگر این هجوم استعماری نیز صورت نمی‌گرفت. بیداری می‌بایست به گونه‌ای برای اداره‌ی این سرزمین‌های بزرگ اتفاق بیفتد.

از بیداری اسلامی در زبان عربی به الصحوه الاسلامیه و در زبان فرانسه -revil Islam-
ique و یا در انگلیسی به Islamic Revival تعبیر می‌شود. (خوش‌منش، ۱۳۸۸: ص ۲۴).

بیداری اسلامی با ویژگی‌های شناخته می‌شود که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

- تمایل برای بازگشت به اسلام راستین و اصیل؛

- توجه به وحدت جهان اسلام؛

- استکبارستیزی و ضدیت با نظام سلطه؛

- مبارزه با استبداد و دیکتاتوری حاکمان؛

- مردمی بودن و حضور گروه‌های مختلف اجتماعی در آن.

۳. زمینه‌های شکل‌گیری بیداری اسلامی

بیداری اسلامی یک حادثه‌ای نبوده است که در مدت‌زمان کمی شکل گرفته باشد. بلکه یک فرآیندی بوده است که سال‌ها در حال انجام شدن بوده است و اکنون برخی از نتایجش ظاهر گشته است. برخی از عوامل زمینه‌ساز شکل‌گیری بیداری اسلامی عبارت‌اند از:

- آگاهی نسبت به عقب‌افتادگی‌های علمی، اقتصادی و اجتماعی جوامع اسلامی؛
- آگاهی از پیشرفت‌های مادی و علمی جهان غرب و مقایسه‌ی آن با جوامع اسلامی؛
- توجه به گذشته‌ی پرافتخار و پرشکوه جهان اسلام و موفقیت آن در ایجاد تمدن اسلامی؛

- توجه به میراث علمی و غنی اسلام در عرصه‌های مختلف علوم و معارف بشری و نقش دانشمندان اسلامی در هدایت قافله‌ی بشری؛

- توجه به خرافات، بدعت‌ها و کاستی‌های موجود در عرصه‌ی اندیشه‌ی دینی در جهان اسلام؛

- توجه به تشنت، تفرقه و درگیری‌های فرقه‌ای در جوامع اسلامی؛
- استبداد، ظلم، چپاول اموال و بی‌عدالتی حاکمان کشورهای اسلامی؛
- وابستگی برخی از سرمداران جوامع اسلامی به کشورهای استعمارگر؛
- استعمار کشورهای اسلامی و آگاهی به ابعاد و پیامدهای آن؛
- آشنایی با مفاهیم جدید فکری، سیاسی و اجتماعی موجود در غرب، از قبیل آزادی، برابری، استقلال و ... (ولایتی، ۱۳۹۲: صص ۲-۳)

۴. اهداف و آینده‌ی بیداری اسلامی

جای هیچ شکی باقی نمی‌ماند خواست اولیه همه این حرکت‌ها در کشورهای اسلامی برقراری اسلام در این کشورها و جاری کردن رهنمودهای دین مقدس اسلام در تمام شئون زندگی مسلمانان و به‌خصوص برقراری حکومت اسلامی می‌باشد که ذیل آن دستیابی به همه اهداف فوق ممکن خواهد بود (حجر حسنی، ۱۳۹۱: ص ۳).

مقام معظم رهبری در تشریح آینده بیداری اسلامی بیان می‌فرماید: «نظام‌سازی کار بزرگ و اصلی شما است. این کاری پیچیده و دشوار است. نگذارید الگوهای لائیک یا لیبرالیسم غربی، یا ناسیونالیسم افراطی، یا گرایش‌های چپ مارکسیستی، خود را بر شما تحمیل کند. اردوگاه شرق چپ فروریخت و بلوک غرب فقط با خشونت و جنگ و خدعه بر سر پا مانده و عاقبت خیری برای آن متصور نیست. گذشت زمان به زیان آن‌ها

و به سود جریان اسلام است. هدف نهائی را باید امت واحده‌ی اسلامی و ایجاد تمدن اسلامی جدید بر پایه‌ی دین و عقلانیت و علم و اخلاق، قرارداد.»
عمده‌ترین هدف بیداری اسلامی بازگرداندن دین به عرصه‌ی زندگی فردی و اجتماعی است. هدف‌های غایی و متعالی آن، ساختن تمدن جدید اسلامی و در نهایت تأسیس یک تمدن اسلامی با گستره جهانی است که در آن عقلانیت با معنویت، قدرت با اخلاق، دانش با ارزش و علم با عمل جمع شود. (ولایتی، ۱۳۹۲: ۱).

«خدای متعال وعده کرده است که اگر باایمان، در میدان سعی و مجاهدت قدم بردارید، به شما کمک خواهد کرد و به شما نصرت خواهد داد: «إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ»؛ وقتی خدا به شما کمک برساند و شما را نصرت کند هیچ قدرتی نمی‌تواند بر شما غلبه کند. این وعده الهی است؛ این وعده را ملت ما و جوانان امروز ما در مقابل چشم دارند می‌بین‌اند.

بدانید وعده‌ی الهی که فرمود: «يُظْهِرُهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ» - خدای متعال این دین را، دین رسالت را بر همه‌ی فرآورده‌های فکری و دینی عالم پیروز خواهد کرد - درست است. خدا دارد این وعده‌های نقد را تحقق می‌بخشد.» (حسینی، ۱۳۹۰: ص ۲۲۴).

۵. تأثیرگذاری انقلاب اسلامی بر بیداری اسلامی

وقوع انقلاب اسلامی ایران نه تنها نقطه عطفی در تاریخ سیاسی منطقه خاورمیانه و جهان اسلام می‌باشد، بلکه با توجه به مقاومت همه قدرت‌های آن موقع دنیا در برابر حرکت مردم ایران می‌توان گفت نقطه عطفی در تاریخ سیاسی کل دنیا به حساب می‌آید. انقلابی که تمام تئوری‌های قبل از خود را به چالش کشیده و همه‌کسانی که نظری‌اتی در این زمینه داشت‌اند مجبور شدند در مورد تئوری‌های خود تجدیدنظر نمایند. در مورد اهمیت این انقلاب همین بس که به اعتراف خود غربی‌ها هیچ نمونه‌ای قبل از آن را نمی‌توان یافت. کشورهای دیگر مسلمان در منطقه خاورمیانه با توجه به تجربه موفق انقلاب اسلامی ایران همواره به دنبال تقلید از این انقلاب در مبارزه با قدرت‌های بزرگ بوده‌اند. (حجر حسینی، ۱۳۹۱: ۲).

۶. روش تحقیق

استراتژی پژوهشی این تحقیق داده بنیاد است. این استراتژی گرایش به تحقیق کیفی دارد که با همکاری گلیسر و استراس رشد و توسعه یافته است. (خان محمدی، ۱۳۸۹: ۱۳۸۹).

ص ۱۷) استراتژی تئوری (مفهوم‌سازی) بنیادی، نوعی روش‌شناسی عمومی برای تدوین تئوری‌هایی است که در داده‌های گردآوری‌شده و تحلیل‌شده به‌صورت نظام‌مند ریشه دارد. هدف نهایی این استراتژی، ارائه تبیین‌های جامع‌تئوریک درباره یک پدیده خاص است که به‌صورت استقرایی از مطالعه آن پدیده حاصل می‌شود. (دانایی فر، ۱۳۸۷: ص ۳) پیش از ارائه تعاریف مختلف پیرامون روش نظریه‌پردازی داده بنیاد، باید توجه شود که از اصطلاح انگلیسی

این روش، یعنی *Grounded Theory* ترجمه‌های فارسی متعددی صورت پذیرفته است. برای نمونه، معادل‌های «نظریه‌ی برآمده از داده»، «نظریه مبتنی بر داده»، «نظریه‌ی برخاسته از داده‌ها» به‌عنوان ترجمه‌های این روش پیشنهاد شده‌اند. (ثناپی، ۱۳۹۱: ص ۶۳) اکنون به برخی از تعاریف نظریه داده بنیاد بیان می‌شود.

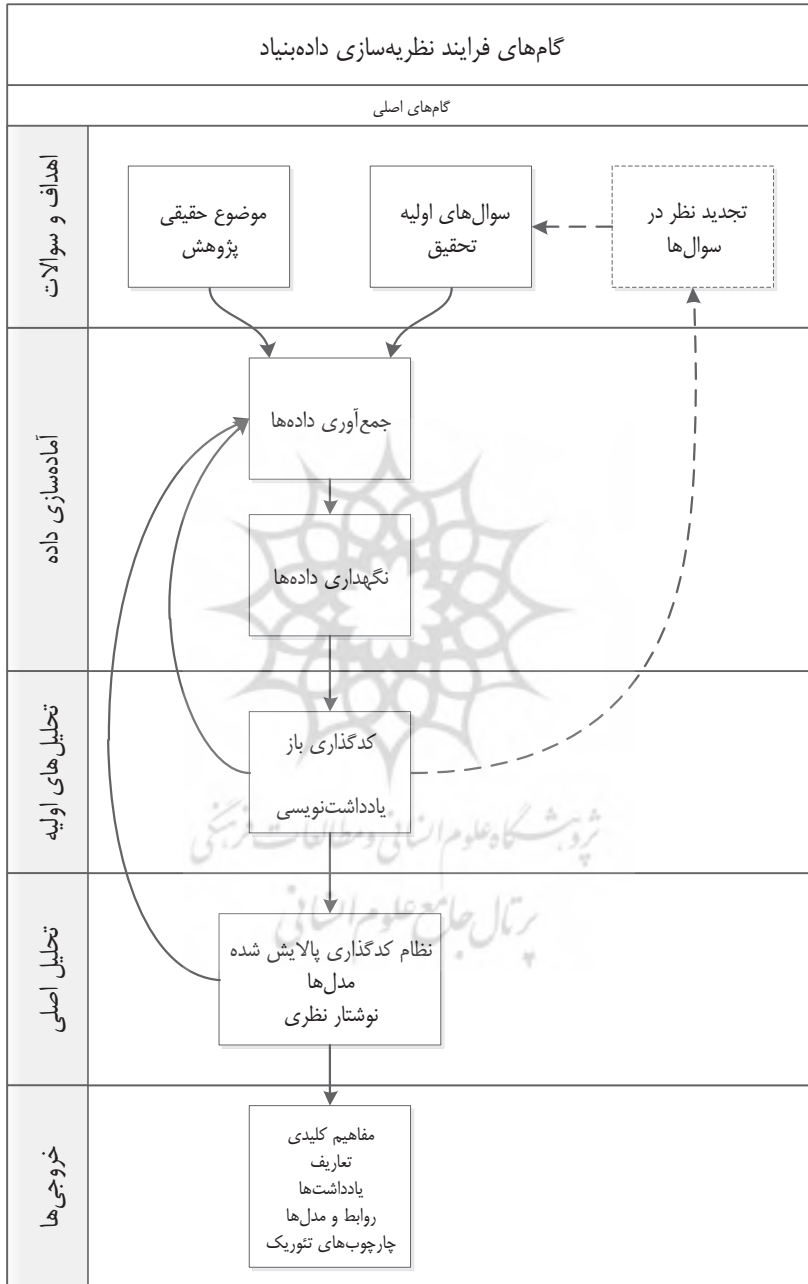
الف) نظریه‌پردازی داده بنیاد، یک روش‌شناسی اکتشاف نظریه استقرایی است که به محقق اجازه می‌دهد تا چارچوب نظری از ویژگی‌های عمومی یک موضوع را ایجاد کند، در شرایطی که به‌صورت هم‌زمان، چارچوب خود را بر مشاهدات یا داده‌های تجربی مبتنی می‌دارد (Martin, 1986).

ب) نظریه پردازی داده بنیاد، یک فراگرد کیفی و نظام‌مند است که به منظور تولید یک نظریه مورد استفاده قرار می‌گیرد. این نظریه، در یک سطح مفهومی گسترده‌ای، یک فرآیند، یک اقدام، یا یک تعامل پیرامون یک موضوع اساسی را توضیح می‌دهد (Creswell, 2005, p. 423).

ج) نظریه پردازی داده بنیاد، رهیافتی است برای بررسی نظام‌مند داده‌های (غالباً) کیفی (مانند مصاحبه‌های پیاده‌شده یا پروتکل‌های مشاهده‌ها، با هدف تولید نظریه. (ثناپی، ۱۳۹۱: ص ۶۴)

این استراتژی پژوهش بر سه عنصر: مفاهیم، مقوله‌ها (طبقه‌ها) و قضیه‌ها یا آنچه از ابتدا فرضیه‌ها نامیده می‌شود، استوار است. همچنین در این پژوهش سه فرآیند مشخص وجود دارد که رویه‌های نمونه‌گیری نوعاً بر اساس آن‌ها انتخاب می‌شوند. این سه فرآیند عبارتند از: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی. (باقری، ۱۳۸۹: ص ۱۷)

در شکل زیر گام های اصلی فرآیند نظریه سازی داده بنیاد نشان داده شده است:

در ادامه ابعاد مختلف نظریه به لحاظ روش شناختی بر اساس برخی موارد نیاز پژوهش توضیح داده می شود:

جهت گیری پژوهش: جهت گیری این پژوهش بنیادی است. هدف عمده پژوهش بنیادی ایجاد دانش و درک بهتر پدیده ها به گونه ای است که بر اساس نتایج تحقیق نظریه هایی بنا می شود.

فلسفه یا پارادایم حاکم: این پژوهش از نوع پژوهش های تفسیری است و مبانی فلسفی آن پدیدار شناختی است. در پژوهش تفسیری فرضیه ای وجود ندارد و می خواهد تنها از طریق سازه های اجتماعی نظیر زبان، خودآگاهی و معانی مشترک به واقعیت اجتماعی دست پیدا نماید.

رویکرد پژوهش: رویکرد این پژوهش نیز استقرایی است و می خواهد از جزء به کل حرکت نماید و به عبارت دیگر، با رویکرد خلاقانه می خواهد مفاهیم را در قالب مقوله ها و قضیه ها تدوین نماید.

هدف: اهداف این پژوهش، اکتشافی است. هدف پژوهش های اکتشافی عبارتند از کشف پدیده هایی که چندان قابل درک نبوده اند، کشف و شناسایی متغیرهای مهم و

ارایه ی فرضیه هایی برای تحقیق بیش تر. شیوه های گردآوری داده ها: با توجه به قلمروی موضوعی تحقیق ابزار گردآوری داده مطالبه مستندات است که با جمع آوری، بررسی و مطالعه بیانات مقام معظم رهبری صورت می گیرد.

۷. تجزیه و تحلیل داده ها

بدین منظور برای تجزیه و تحلیل داده ها، کدگذاری باز انجام شد. کدگذاری باز بدین صورت بود که بیانات مقام معظم رهبری که در مورد بیداری اسلامی بود مورد بررسی قرار گرفت. گزینش این بیانات با توجه به جستجوی واژه «بیداری اسلامی» بود که شامل بیانات ایشان از سال ۱۳۶۲ تا ۱۳۹۲ بود که حدود ۸۰ سخنرانی را در برمی گیرد. نمونه ای از جدول کدگذاری باز در جدول ۱ مشاهده می شود.

نشانگرها (کدها)	نکات کلیدی (داده)	مفاهیم	مقوله
PA1	(حج) فرصت مغتنمی که این روزهای گران‌بها در همه‌ی سال‌ها برای مسلمانان جهان پدید می‌آورد، بسیاری از آسیب‌ها و آسیب‌پذیری‌های دنیای اسلام، علاج خواهد شد. (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)	علاج آسیب‌های جهان اسلام	حج و بیداری اسلامی
PA2	اَمّت اسلامی امروز بیش از هر چیز به انسان‌هایی نیاز دارد که اندیشه و عمل را در کنار ایمان و صفا و اخلاص، و مقاومت در برابر دشمنان کینه‌ورز را در کنار خودسازی معنوی و روحی، فراهم سازند. این یگانه راه نجات جامعه‌ی بزرگ مسلمانان از گرفتاری‌هایی است که با آشکارا به دست دشمن و یا با سستی عزم و ایمان و بصیرت، از زمان‌های دور در آن‌ها فرو افتاده است. (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)	ایمان و صفا مقاومت در برابر دشمنان عوامل گرفتاری: دشمن، سستی عزم و ایمان	راه حل برای حل مشکلات منشأ گرفتاری‌های مسلمانان
PA3	بی‌شک دوران کنونی، دوران بیداری و هویت‌یابی مسلمانان است؛ این حقیقت را از خلال چالش‌هایی که کشورهای مسلمان با آن روبه‌رو شده‌اند نیز به روشنی می‌توان دریافت. (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)	بیداری و هویت‌یابی مسلمانان	ماهیت بیداری اسلامی
PA4	درست در همین شرایط است که عزم و اراده‌ی متکی به ایمان و توکل و بصیرت و تدبیر، می‌تواند ملت‌های مسلمان را در این چالش‌ها به پیروزی و سرافرازی برساند و عزّت و کرامت را در سرنوشت آنان رقم زند. (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)	عزم و اراده‌ی متکی به ایمان	عوامل پیروزی در بیداری اسلامی

نشانه‌ها (کدها)	نکات کلیدی (داده)	مفاهیم	مقوله
PA5	جبهه‌ی مقابل که بیداری و عزت مسلمانان را بر نمی‌تابد، با همه‌ی توان به میدان آمده و از همه‌ی ابزارهای امنیتی، روانی، نظامی، اقتصادی و تبلیغاتی برای انفعال و سرکوب مسلمانان و به خود مشغول ساختن آنان بهره می‌گیرد. (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)	دشمن و مانع تراشی برای بیداری اسلامی ابزارهای دشمن برای مقابله با بیداری اسلامی	دشمنان و بیداری اسلامی
PA6	جنگ‌های داخلی؛ عصبیت‌های کور دینی و مذهبی؛ بی‌ثباتی‌های سیاسی؛ رواج تروریسم قساوت‌آمیز؛ ظهور گروه‌ها و جریان‌های افراط‌گر که به شیوه‌ی اقوام وحشی تاریخ، سینه‌ی انسان‌ها را می‌شکافند و قلب آنان را با دندان می‌درند؛ مسلحینی که کودکان و زنان را می‌کشند، مردان را سرمیبرند و به نوامیس تجاوز می‌کنند، و حتی در مواردی این جنایات شرم‌آور و مضمئزکننده را به نام و زیر پرچم دین مرتکب می‌شوند؛ همه و همه محصول نقشه‌ی شیطانی و استکباری سرویس‌های امنیتی بیگانگان و عوامل حکومتی هم‌دست آنان در منطقه است که در زمینه‌های مستعد داخلی کشورها امکان وقوع می‌یابد و روز ملت‌ها را سیاه و کام آنان را تلخ می‌کند (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)	برخی اقدامات دشمن	دشمنان و بیداری اسلامی
PA7	یقیناً در چنین اوضاع و احوالی نمی‌توان انتظار داشت که کشورهای مسلمان، خلأهای مادی و معنوی خود را ترمیم کنند و به امنیت و رفاه و پیشرفت علمی و اقتدار بین‌المللی که برکات بیداری و هویت‌یابی است، دست یابند (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)	ترمیم خلأهای مادی و معنوی امنیت رفاه پیشرفت و اقتدار علمی	وظایف امت اسلامی

نشانگرها (کدها)	نکات کلیدی (داده)	مفاهیم	مقوله
PA8	<p>علاج بنیانی و اساسی را می‌توان در دو جمله‌ی کلیدی خلاصه کرد که هر دو از بارزترین درس‌های حج است:</p> <p>اول: اتحاد و برادری مسلمانان در زیر لوای توحید،</p> <p>دوم: شناخت دشمن و مقابله با نقشه‌ها و شیوه‌های او.</p> <p>(پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)</p>	<p>اتحاد و برادری در زیر لوای توحید</p> <p>شناخت دشمن و مقابله با او</p>	<p>مقابله با مشکلات حج و بیداری اسلامی</p>
PA9	<p>تقویت روح اخوت و همدلی، درس بزرگ حج است. (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)</p>	<p>حج و تقویت اتحاد</p>	<p>حج و بیداری اسلامی</p>
PA10	<p>شناخت دشمن و شیوه‌های او نیز دومین رکن است. اولاً وجود دشمن کینه‌توز را نباید به دست غفلت و فراموشی سپرد و مراسم چندباره‌ی رمی جمرات در حج، نشانه‌ی نمادین این حضور ذهن همیشگی است. ثانیاً در شناخت دشمن اصلی که امروزه همان جبهه‌ی استکبار جهانی و شبکه‌ی جنایتکار صهیونیسم است، نباید دچار خطا شد. و ثالثاً شیوه‌های این دشمن عنود را که تفرقه‌افکنی میان مسلمانان، و ترویج فساد سیاسی و اخلاقی، و تهدید و تطمیع نخبگان، و فشار اقتصادی بر ملت‌ها، و ایجاد تردید در باورهای اسلامی است، باید به خوبی تشخیص داد و وابستگان و ایادی دانسته و نادانسته‌ی آنان را از این راه شناسایی کرد.</p> <p>(پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)</p>	<p>غفلت نکردن از دشمن</p> <p>خطا نکردن از شناخت دشمن</p> <p>تشخیص شیوه‌های دشمن و مقابله با آن</p>	<p>دشمنان و بیداری اسلامی</p> <p>مقابله با مشکلات در بیداری اسلامی</p>

نشانیگرها (کدها)	نکات کلیدی (داده)	مفاهیم	مقوله
PA11	ما البتّه تردید نداریم که ملت‌های به‌پاخاسته‌ی آن منطقه که بیداری اسلامی را تجسّم بخشیدند، باذن‌الله اجازه نخواهند داد که عقبه‌ی زمان به عقب برگردد و دوران زمامداران فاسد و وابسته و دیکتاتور، تکرار شود، لیکن غفلت از نقش قدرت‌های استکباری در فتنه‌انگیزی و دخالت‌های ویرانگر، کار آنان را دشوار خواهد کرد و دوران عزّت و امنیّت و رفاه را سال‌ها به عقب خواهد افکند. (پیام به کنگره حج ۱۳۹۲)	غفلت از دشمنان دوران رفاه را به عقب خواهد افکند	بیداری اسلامی و دشمنان
PA12	در این حوادثی که اخیراً رخ داد در دنیای اسلام در این منطقه‌ی ما، هر جایی می‌بینید خسارت‌هایی متحمّل شدند، به‌خاطر این است که نمی‌دانستند چه کار باید بکنند، یک خطّ درست راهنما حاکم نبود بر کارها؛ (بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۹۲/۰۶/۲۶)	عدم نبود خطّ درست، دلیل انحراف	مشکلات بیداری اسلامی

۸. کد گذاری محوری

بعد از اینکه مقولات فرعی در کدگذاری باز مشخص گردیدند نوبت به کدگذاری محوری فرا می‌رسد. در این مرحله مقولات فرعی در ذیل مقوله‌ی محوری قرار می‌گیرند. در جدول ۲ مقوله‌های محوری نشان داده شده‌اند:

مقولات	مفاهیم	کدها
چشم انداز و افق بیداری اسلامی	تمدن نوین اسلامی، خوش عاقبتی بیداری اسلامی، آزادی فلسطین، ایجاد امت واحده و تمدن اسلامی، نظام سازی اسلامی، دستاوردهای نقد آن نشان از آینده ی روشن آن است، واقعیت های جمهوری اسلامی نشان از تحقق وعده های الهی است، ضرورت ترسیم نقشه راه با توجه به هدف بلند مدت بیداری اسلامی، رفع تسلط ظالمانه دشمنان و تشکیل امت اسلامی در صورت تداوم بیداری اسلامی، استقلال کشورها، اداره زندگی با احکام اسلام، پیشرفت علمی، همکاری کشورهای اسلامی برای رسیدن به قدرت برای مقابله با جهانخواران، مقاومت شرط رسیدن به آینده ی مطلوب بیداری اسلامی، پیروزی آن نمونه ای وعده های الهی، مقدمه ایجاد حکومت عدل جهانی	PA22، PA23، PA27، PB9، PB11، PB20، PC18، PC19، PC47، PC48، PC49، PC59 PC67، PC71، PC74، PD3، PD5، PI9
راهکارهای مقابله با مشکلات بیداری اسلامی	اتحاد و برادری در زیر لوای توحید، حج، شناخت دشمن و مقابله با او، غفلت نکردن از دشمن، خطا نکردن در شناخت دشمن، تشخیص شیوه دشمن و مقابله با آن، حضور مردم با تاکید بر ایمان صادقانه، ایستادگی بر سر اصول، ایمان به وعده ی الهی، عزم ملت ها، توکل به خدا داشتن، اراده قوی، تکیه به خداوند، استقامت، صبر، تداوم، استمرار در عمل، مرزبندی بین تحجر و افراط با اسلام گرایی، تقوا، سرپیچی از فرمان کافران، پیروی از وحی الهی	2PA، PA4، PA8، PA10، PA34، PB3، PB5، PC10، PC12، PC52، PC53، PC55
عوامل شکل گیری بیداری اسلامی	نشر فرهنگ و تفکر دینی، شکل گیری نگاه حکومتی به اسلام، اشتیاق عمومی به احیای اسلام، ادراک دنیا از نظام سلطه، جمهوری اسلامی، ایستادگی و مقاومت گروه های فلسطینی	PA20، PA21، PC2، PC58، PC60، PD1، PD4، PD9، PF3، PK3

مقولات	مفاهيم	كدها
وظايف جوانان در بیداری اسلامی	جهت دهی به عموم جامعه، استفاده از شور جوانی، آرمان گرایی، استكبار ستیزی، گرایش به اسلام ناب، مقابله با تحجر و افراط و تفریط	PC8، PC50، PI8، PK5
وظايف زنان در بیداری اسلامی	احساس شخصیت زنان و هویت یابی، حضور اجتماعی زنان، پا به پای مردان در عرصه مبارزه بودن، مقاومت زنان	PB22، PB23
وظايف شعرا و هنرمندان در بیداری اسلامی	استفاده از هنر در بیداری اسلامی، سرودن شعر برای تقویت روحیه ی مبارزان،	PA19، PB18
وظايف علما در بیداری اسلامی	تلاش در تبليغ احكام دين الهی، تقویت میل به اصول و مبانی اسلامی، نگاه علمی به بیداری اسلامی و آسیب شناسی آن، پیشگامان بیداری اسلامی بودن، مرجع فکری بودن علما برای بیداری اسلامی، وجود پیوند فکری بین علما و مردم، نگاه عمیق به پشت پرده اختلافها، شناخت دشمن، ایجاد گفتمان بیداری اسلامی در جوامع مسلمین	PA24، PA25، PA31، PC3، PC17، PK5، PM5

کدها	مفاهیم	مقولات
PA3، PA14، PA33، PB2، PB7، PB13، PB14، PB15، PB16، PB31، PB32، PC5، PC6، PC9، PC12، PC14، PC15، PC21، PC22، PC23، PC24، PC25، PC26، PC27، PC28، PC29، PC30، PC51، PC54، PC56، PC57، PC60، PC62، PC64، PC71، PC72، PC73، PC74، PD2، PF1، PF2، PI3، PI5، PI6، PI7، PI11، PK5، PK6، PL1، PM5	پیروزی با اسلام است، بیداری اسلامی و نجات ملت‌ها، روح نفرت از استکبار و دولت آمریکا و رژیم صهیونیستی، میل به عزت در کشورهای اسلامی، متاثر از بیداری ملت ایران اسلامی، گسترش تفکر بیداری اسلامی در میان مسلمانان، میل برگشت به اصول و مبانی مبنای اسلامی، هویت یابی مسلمانان، بیداری اسلامی یک حادثه سیاسی نیست بلکه تنبه و آگاهی مسلمانان است، بیداری اسلامی از بین رفتنی نیست، شاخص برای درستی مسیر: موضع گیری در مورد فلسطین، ایجاد بیداری اسلامی بعد از فشارهای نظام سلطه، از بین بردن رژیم های فاسد بخشی از بیداری اسلامی، دست قدرت الهی در بیداری اسلامی، رفتن پرده غفلت از ذهن های مسلمانان، فلسطین و بیداری اسلامی، احساس هویت کشورهای اسلامی، عدالت اجتماعی و آزادی زیر سایه ی اسلام خواسته ملت های اسلامی، ائمه و حفظ معارف دینی، اسلامگرا، ضد صهیونیستی، ضد دیکتاتوری، آزادی خواه و پیشرفت طلب، تعلق اراده ی خدا به بیداری اسلامی، بیداری اسلامی کنونی ابتدای راه برای نابودی همه جانبه دشمن، ایستادگی در مقابل هیبت دروغین استکبار توسط جمهوری اسلامی عامل بیداری اسلامی، مردمی بودن انقلاب‌ها، بیداری اسلامی حرکتی متکی به عموم مردم با صبغه ی اسلامی نه معتقد به حکومت دینی، نیرو گیری بیداری اسلامی از قضیه ی فلسطین، نصرت الهی در بیداری اسلامی، خون شهیدان و دمیدن روح تازه به بیداری اسلامی، برانگیختگی و آگاهی در امت اسلامی (تعریف)، تکیه بیداری اسلامی به پشتوانه تاریخی و تمدنی، بیداری اسلامی حادثه ای عمیق نه سطحی و گذرا، حضور مردمی مانع سطحی نگری و ناپایداری، اصول حاکم بر بیداری اسلامی: احیا و عزت کرامت ملی، اسلامی بودن، ایستادگی در برابر مستکبران، مبارزه با رژیم صهیونیستی، نقش مردم در تعیین حاکمان، بیداری اسلامی و تغییر در مسیر امت اسلامی	

کدها	مفاهیم	مقولات
PA5، PA6، PA10، PA11، PA25، PA26، PB4، PB11، PB12، PB19، PB25، PB26، PC1، PC7، PC8، PC13، PC17، PC60، PC68، PC70، PD7، PD8، PD9، PD10، PI1، PI4، PI6، PI7، PI8، PI10، PI11، PJ2، PK4، PL2، PM2، PM3، PM6، PM9	تفرقه افکنی بین مسلمانان، ضعیف کردن اراده ها، از بین بردن فلسطین، تقویت رژیم صهیونیستی، کهنه و بی اثر کردن شعارهای اسلامی، تحمیل جنگ، تحریم اقتصادی، شایعه و تبلیغات برای مقابله با ایران برای جلوگیری از بیداری اسلامی، نگرانی استکبار از احیای دوباره اسلام عملی مقابله با آن، هدف استکبار از بین بردن دنیای اسلام است، ابزارهای دشمن برای مقابله با بیداری اسلامی: امنیتی، روانی، نظامی، اقتصادی، تبلیغاتی، اختلاف افکنی، برخی از اقدام های دشمن، جنگ های داخلی، تاکید بر تعصبات کور دینی و مذهبی، بی ثباتی های سیاسی، رواج تروریسم، حمایت از گروه های افراط گر و وحشی، تخریب علما، ایجاد مراجع نامطمئن فکری برای مردم، اهانت به پیامبر کارهای دیوانه وار، دشمنان و ضربه وارد کردن به نقطه ی کانونی بیداری اسلامی، تلاش دشمنان برای مهار بیداری اسلامی، سلب انگیزه از مردم، مقابله با جمهوری اسلامی برای جلوگیری از گسترش بیداری اسلامی، بدل سازی حربه غرب برای بیداری اسلامی بعد از اسلام ستیزی، حذف نخبگان و ترساندن و به طمع انداختن آنان راهبرد دشمنان، تحریم و فشار سیاسی به جمهوری اسلامی برای مقابله با بیداری اسلامی، غفلت، طمع و ترس ابزار برای گول زدن نخبگان اسلامی	دشمنان و بیداری اسلامی
PA12، PA29، PA30، PC31، PC32، PC33، PC34، PC35، PC36، PC37، PC38، PC39، PC40، PC45، PC52، PC59، PI4	وجود دشمن عنود، سستی عزم و ایمان و بصیرت، عدم نبود راه درست، عدم نبود رهبری واحد، اختلاف بین گروه های مختلف، اختلاف های قومی، عقیدتی و مذهبی و سیاسی، تبعیت از غرب، غرور و ساده انگاری، وجود خطرات در بیداری اسلامی، آسیب های درونی و بیرونی، درونی: کار بیداری اسلامی را تمام شده دیدن، سست شدن عزمها، سهم خواهی افراد، احساس ترس از مستکبران، اعتماد به وعده های دشمن، مغرور شدن و غفلت از دشمن، اختلاف و تفرقه بین انقلابیون، بیرونی: روی کارآمدن عناصر و متعهد به غرب، ارایه بدلها و مدل های قانونی و حکومتی غربی، ترور نخبگان، خریدن عناصر سست، انحراف در شعارها آغاز انحراف انقلابها، تحجر و افراط عامل شکست انقلاب	آفتها و آسیب های بیداری اسلامی

کدها	مفاهیم	مقولات
PA13، PA17، PA18، PA23، PB1، PB8، PB10، PB17، PB26، PC1، PC4، PC12، PC13، PC23، PC26، PC54، PC55، PC65، PC69، PC70، PE1، PJ1، PK2، PK3، PK4، PL1، ، PM7، PM10	تکریم و زنده نگه داشتن یاد شهیدان، سعی در حفظ الگو بودن، سعی در حفظ خود سازی و بندگی خدای متعال، جمهوری اسلامی عاملی موثر در بیداری اسلامی، شکل گیری نگاه حکومتی به اسلام، امام خمینی عامل عزتمندی ایران و الگو شدن، مقابله دشمنان با جمهوری اسلامی برای جلوگیری از گسترش تفکر انقلابی، امام خمینی رهبر بیداری اسلامی، دشمنان و تلاش برای از بین بردن الگویی ایران، حضور همه جانبه مردم در انقلاب ایران امتیاز نسبت به دیگر بیداری اسلامی، جمهوری اسلامی مبدا بیداری اسلامی، موفقیت های جمهوری اسلامی عامل مشوقی برای بیداری اسلامی، مقابله با جمهوری اسلامی برای جلوگیری از گسترش بیداری اسلامی، ایستادگی در مقابل هیبت دروغین استکبار توسط جمهوری اسلامی عامل بیداری اسلامی، تحریم و فشار سیاسی به جمهوری اسلامی برای مقابله با بیداری اسلامی، خون شهیدان و دمیدن روح تازه به بیداری اسلامی، اسوه بودن جمهوری اسلامی برای بیداری اسلامی، تقویت معرفت دینی	جمهوری اسلامی و بیداری اسلامی
PA7، PA15، PA19، PA28، PA32، PB18، PB21، PB26، PB27، PB30، PC3، PC7، PC8، PC16، PC17، PC20، PC41، PC42، PC43، PC44، PC45، PC46، PC47، PC50، PC60، PC61، PC66، PD3، PD4، PD8، PF1، PI2، PI10، PK5، PM1، PM8، PM9، PM11	اتحاد و اجتماع گرفتن با یکدیگر، حج، انسجام و خودآگاهی در حج، آگاهی از نقشه های دشمن، فریب نخوردن از دشمن، مقابله با انحرافات و تحریف اسلام، مقاومت در امتحانات الهی، استفاده از نهج البلاغه، ایمان و صفا، مقاومت در برابر دشمنان، عزم و اراده ی متکی به ایمان و بصیرت، ترمیم خلا های مادی و معنوی، امنیت، رفاه، پیشرفت و اقتدار علمی، اتحاد، احترام به آرای مردم، نگاه شتابزده و بدبینانه نداشتن، اجتماع بر اساس شعارهای دینی، استفاده از قرآن و درس صبر و ایستادگی، اتحاد امت اسلامی در فرصت طلایی بیداری اسلامی، عدم سرگرم شدن به دستاوردهای مقطعی بیداری اسلامی، تلاش مستکبران برای نفوذ در کشورهای انقلاب شده و ضرورت مراقبت از بیداری اسلامی، واژه سازی و نهاد سازی لازمه حرکت های عمومی مردمی برای نظام سازی، توکل به خدا و حسن ظن به نصرت های الهی، حاضر دانستن خداوند و نصرت های او، باز خوانی اصول انقلاب و شعارهای اسلامی، حفظ اصول انقلاب در مقابله با دشمنان، سوء ظن به بیگانگان و وعده های آنان، نظام سازی اسلامی، ایجاد اعتماد به نفس در جوانان	وظایف مسلمانان در قبال بیداری اسلامی

مقولات	مفاهیم	کدها
حج و بیداری اسلامی	علاج آسیب های جهان اسلام، تقویت روح اخوت، انسجام و خودآگاهی، اتحاد و اجتماع گرفتن با یکدیگر، اتحاد و برادری زیر لوای توحید	PA1، PA9، PA8، PK1، PM11

P نشان دهنده‌ی نکات کلیدی و مخفف کلمه‌ی POINT است. A,B,C,D,E,F,G,H,I,J,K,L بیانگر سال های مختلف از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۸۱ است و M نیز بیانگر سال های ۱۳۶۱ تا ۱۳۸۰ است.

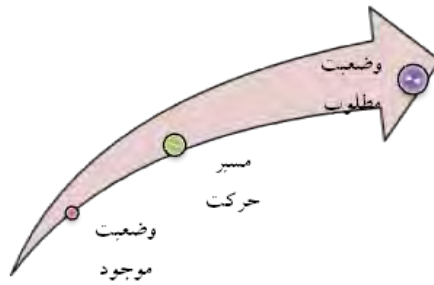
1,2,3... بیانگر شماره‌ی نکته‌ی کلیدی است؛ به عنوان مثال «PA9» بیانگر نکته‌ی کلیدی شماره ۹ است که در بیانات مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۲ استخراج گردیده است.

در این پژوهش سیزده مقوله محوری شناسایی شدند که عبارتند از:

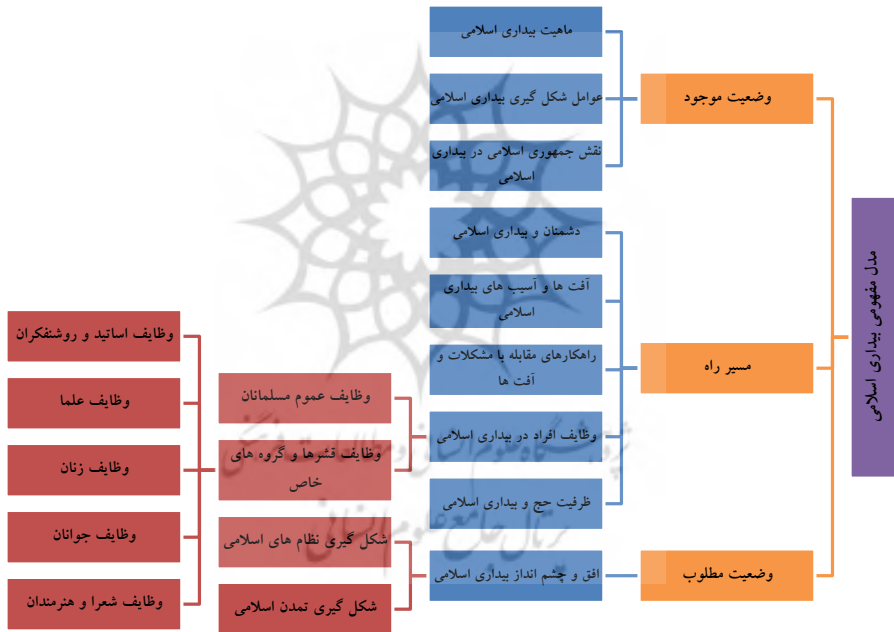
۱. ماهیت بیداری اسلامی
۲. عوامل شکل گیری بیداری اسلامی
۳. جمهوری اسلامی و بیداری اسلامی
۴. آفت‌ها و آسیب های بیداری اسلامی
۵. دشمنان و بیداری اسلامی
۶. راهکارهای مقابله با مشکلات بیداری اسلامی
۷. وظایف مسلمانان در قبال بیداری اسلامی
۸. وظایف علما در بیداری اسلامی
۹. وظایف شعراء و هنرمندان در بیداری اسلامی
۱۰. وظایف زنان در بیداری اسلامی
۱۱. وظایف جوانان در بیداری اسلامی
۱۲. حج و بیداری اسلامی
۱۳. چشم انداز و افق بیداری اسلامی

۹. مدل مفهومی بیداری اسلامی

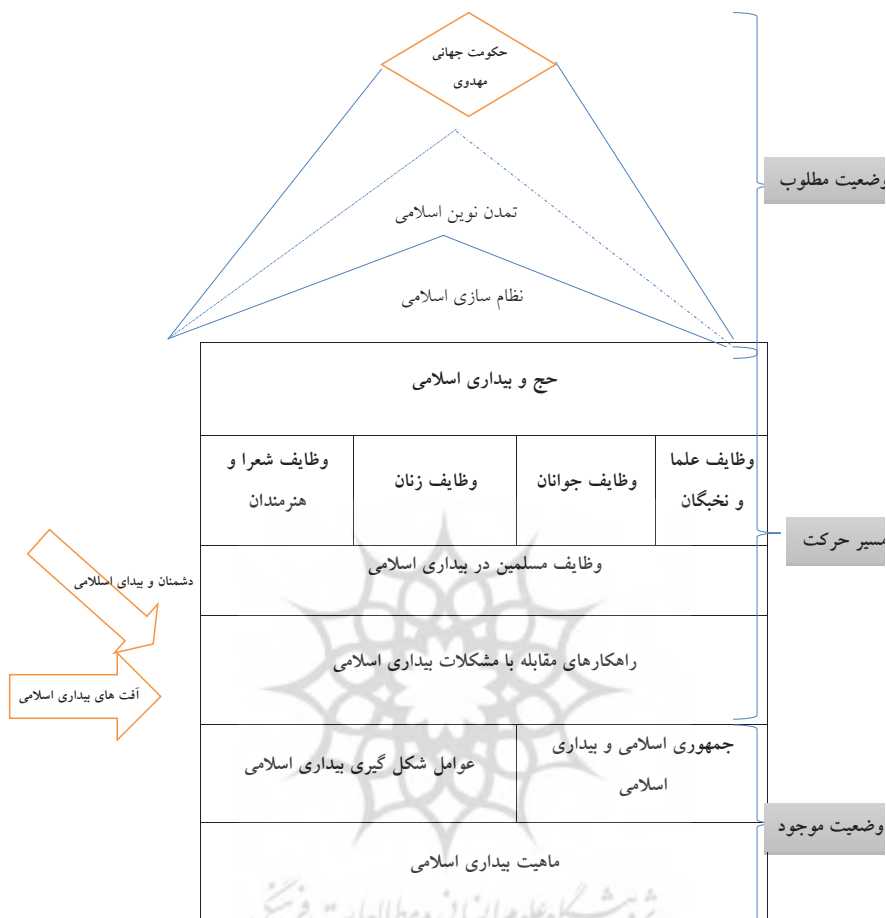
طراحی این مدل بر اساس الگوی تحلیلی وضعیت موجود و وضعیت مطلوب و مسیر رسیدن از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب بوده است.

در نمودار زیر خلاصه از دسته بندی مقولات محوری نشان داده شده‌اند:

ارتباطات و جایگاه مقولات محوری مذکور از طریق یک نمودار مفهومی می‌توان رسم کرد. که در شکل زیر آمده است.

مدل مفهومی بیداری اسلامی از منظر رهبر معظم انقلاب در واقع از سه سطح تشکیل شده است. که برای شناخت و توصیف جریان بیداری اسلامی و هرگونه اظهار نظر در مورد آن می بایست آشنایی کامل با این سه سطح وجود داشته باشد. به عبارت دیگر برای شناخت جریان بیداری اسلامی می بایست ابتدا با ماهیت و حقیقت این جریان آشنایی پیدا کرد. همزمان با شناخت بیداری اسلامی می بایست آرمانها و چشم انداز بیداری اسلامی را به درستی درک کرد. در این بین باید مسیر رسیدن و نقشه ی راه رسیدن از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب را شناخت. بدین منظور می بایست آسیب های بیداری اسلامی و دشمنان و تفرندهای آنها را شناخت و با آنها مقابله کرد و در کنار این

عمل می‌بایست وظایف خود را تشخیص داد تا هدف نهایی بیداری اسلامی تحقق پیدا کند. در ادامه به صورت تحلیلی این مدل بررسی می‌شود.

الف) وضعیت موجود

برای بررسی وضعیت موجود بیداری اسلامی و شناخت درست از این حادثه سه مقوله‌ی محوری در این وضعیت بررسی می‌شود این سه مقوله‌ی محوری عبارتند از: ماهیت بیداری اسلامی، عوامل شکل‌گیری بیداری اسلامی و جمهوری اسلامی و بیداری اسلامی.

در بررسی ماهیت بیداری اسلامی بیان می‌شود که این حادثه یک حادثه‌ی سطحی و گذرا نیست بلکه یک حادثه‌ی عمیق است که پشتوانه‌ی تاریخی-تمدنی دارد. از نظر مقام معظم رهبری بیداری اسلامی یکی از وعده‌های الهی است که می‌توان دست‌قدرت الهی را در این حادثه دید. اراده‌ی خدا به این امر تعلق گرفته است و اگر مسلمانان وظایف خود را به درستی انجام دهند از نصرت الهی بهره‌مند می‌شوند و پیروزی حتمی با اسلام است. علاوه بر این موارد یکی دیگر از مشخصه‌های این بیداری رسیدن به عزت اسلامی است که به این دلیل است مبارزه با استکبار و نفرت از آمریکا و رژیم جهانی صهیونیستی به دلیل پایمال کردن عزت مسلمین روز به روز در بین مسلمانان بیشتر می‌شود.

اما در طبقه‌بندی عوامل شکل‌گیری بیداری اسلامی باید بیان شود که با توجه به ماهیت بیداری اسلامی برخی از عوامل به عنوان انگیزه‌ای برای شکل‌گیری و ادامه‌ی این بیداری بوده‌اند. اشتیاق عمومی مسلمانان به احیای اسلام و شکل‌گیری نگاه حکومتی به اسلام برای رفع نیازهای اجتماعی چون عدالت، آزادی و... مهم‌ترین عامل شکل‌گیری بیداری اسلامی بوده است. در کنار این عامل اثباتی یک عامل نفی مهم هم وجود داشته است و آن عبارت بوده است از ادراک دنیا از نظام سلطه و ظلم‌ها و ذلت‌هایی که نصیب مسلمانان کرده‌اند. در مسیر شکل‌گیری بیداری اسلامی دو الگوی مهم وجود داشته است که مسلمانان با نگاه به آن انگیزه‌ی بیشتری برای ادامه‌ی حرکت پیدا می‌کردند و آن دو الگو جمهوری اسلامی و فلسطین هستند که با مقاومت خود امید به مسلمانان می‌دادند. در این میان نقش جمهوری اسلامی در شکل‌گیری این حادثه غیر قابل چشم‌پوشی است. این مساله را حتی دشمنان بیداری اسلامی نیز بیان می‌دارند و در صدد هستند که با انحراف جمهوری اسلامی و تحت فشار قرار دادن آن امید را از مسلمانان به گیرند و

این حرکت های اسلامی را متوقف کنند.

جمهوری اسلامی ایران با انقلاب اسلامی خود در سال ۱۳۵۷ به رهبری امام خمینی، گام مهمی در آگاهی و تنبه مسلمین جهان برداشت و امید و انگیزه را در میان مسلمانان برای احیای عزت اسلامی گسترش داد. مهم ترین وظیفه ی جمهوری اسلامی در جریان بیداری اسلامی این است که می بایست سعی کند تایشان الگو بودن خود برای حرکت های اسلامی را حفظ کند. این کار با زنده نگه داشتن یاد شهیدان و همچنین با زنده نگه داشتن شخصیت و اندیشه ها و آرمان امام خمینی انجام می شود. همچنین باید توجه داشت که دشمنان اسلام و مسلمین در صدد هستند با فشارهای خود مانند تحریم و فشارهای سیاسی و اقتصادی بر روی جمهوری اسلامی، الگو بودن جمهوری اسلامی را مخدوش کنند. مهم ترین وظیفه ی جمهوری اسلامی ایران این است که در مقابل مستکبران مقاومت و ایستادگی کند تا پرتوهای امید در دل مسلمانان جهان و کشورهای اسلامی زنده بماند.

ب) مسیر حرکت بیداری اسلامی به سمت وضعیت مطلوب

در مسیر حرکت بیداری اسلامی به سمت وضعیت مطلوب چند چیز مورد بررسی قرار می گیرد. ابتدا آسیب ها و آفت هایی که بیداری اسلامی ممکن است با آن روبه رو شود، بیان می شود. در ادامه راهکارهای مقابله با این آسیب ها بیان می شود و به تبع آن وظایف عموم مسلمانان و ملت های اسلامی و همچنین وظایف اقلیت خاص مانند جوانان و علما بیان می شود. همچنین استفاده از ظرفیت های جهان اسلام مانند حج می تواند در رسیدن بیداری اسلامی به وضعیت مطلوب کمک کند.

حرکت بیداری اسلامی مانند دیگر حرکت ها با آسیب ها و موانعی روبه رو است. اگر با این آسیب ها بتوان مقابله کرد می توان به اهداف و چشم انداز بیداری اسلامی که وضعیت مطلوب است، رسید. به طور کلی می توان آسیب های بیداری اسلامی را دو دسته کرد: آسیب های درونی؛ آسیب های بیرونی.

آسیب های درونی مربوط به درون حرکت های اسلامی و کشورهای اسلامی است و آسیب های بیرونی مربوط به اقدامات دشمن برای مقابله با حرکت های اسلامی است. آسیب های درونی نسبت به آسیب های بیرونی حساس تر و مهم تر هستند چون در صورتی دشمن می تواند نقشه های خود را عملی کند که مسلمانان در درون دچار مشکل شده باشند.

مهم ترین آسیب درونی حرکت های اسلامی عبارت است کار بیداری اسلامی را تمام

شده دیدن. این کار باعث می شود که اولاً سستی عزم و ایمان را به عمل آورد ثانیاً باعث غفلت از دشمنان و نقشه های آنان می شود. یکی دیگر از آسیب های درونی در حرکت های اسلامی بی اعتمادی به وعده های الهی و ترس از استکبار است. اگر چنانچه با این آسیب ها مقابله نشود باعث انحراف در حرکت های اسلامی و تسلط دوباره دشمنان بر کشورهای اسلامی می شود.

مهم ترین آسیب و آفت بیرونی بیداری اسلامی وجود دشمنان مستکبر است که از روی کار آمدن دولت های اسلامی و تفکر اسلامی می ترسند. مهم ترین دلیلش هم این است که چون با روی کار آمدن تفکرات اسلامی دیگر جایی برای روحیه استکباری آنان باقی نمی ماند چون تفکر اسلامی با استکبار و استضعاف مسلمانان مخالف است و در صدد است عزت اسلامی را به جامعه اسلامی برگرداند.

مهم ترین کاری که دشمنان برای مقابله با بیداری اسلامی انجام می دهند ایجاد اختلاف های قومی و مذهبی در کشورهای اسلامی است. دشمن می خواهد با این کارش حرکت های بیداری اسلامی را از درون تخریب کند. چون با این کار با هزینه ی کمتر می تواند بیداری اسلامی را سرکوب کند. برخی دیگر از اقدامات دشمن عبارت است از: ارایه ی بدل های حکومتی لیبرال و غربی، فریب افراد سست عنصر، به روی کار آوردن افراد وابسته به غرب و ...

در مقابل این آفت ها و آسیب ها راه حل ها و راهکارهایی وجود دارد که می توان بر این آسیب ها فایق آمد و بر آنها غلبه کرد و به وضعیت مطلوب بیداری اسلامی رسید. مهم ترین این راهکارها عبارتند از:

- اتحاد و برادری زیر لوای توحید؛
 - اعتماد و توکل به خداوند و وعده های الهی؛
 - ایستادگی بر سر اصول و باخوانی دایم آن؛
 - سرپیچی از فرمان کافران و دشمنان اسلامی؛
 - استمداد جویی از اسلام و آموزه های اسلامی برای حل مشکلات .
- همچنین در بیداری اسلامی عموم مسلمانان و همچنین اقشار خاص باید وظایف خود را بشناسند و به آن عمل کنند تا بیداری اسلامی به سر مقصود اصلی خودش برسد. در این مسیر باید از ظرفیت های دنیای اسلام مانند حج نیز استفاده های زیادی کرد.

ج) چشم انداز و آینده ی بیداری اسلامی

چشم انداز و افق بیداری اسلامی بسیار روشن است. این چشم انداز با توجه به ماهیت بیداری اسلامی تعیین می شود. بیداری اسلامی یکی از وعده های الهی است که خداوند داده است و عاقبت خوب و نیکویی دارد. بیداری اسلامی چشم انداز مطلوب آن ایجاد تمدن نوین اسلامی است که می تواند مقدمه ی شکل گیری حکومت عدل جهانی مهدوی باشد. در این چشم انداز اهداف میان مدتی نیز وجود دارد که برای مثال می توان به آزادی کشورهای مسلمان از چنگال ستمکاران، استقلال کشورهای اسلامی، رفع تسلط ظالمان و اداره ی جامعه های اسلامی با احکام اسلام اشاره کرد.

همان طور که اشاره شد رسیدن به این چشم انداز، لازمه اش مقاومت در برابر سختی ها و مشکلات است و همچنین شناخت آسیب ها و مقابله ی با آن. برای نهایی شدن حرکت بیداری اسلامی و رسیدن به سرانجام مطلوب آن می بایست وظایف خود را شناخت و به درستی انجام داد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱۰. نتیجه گیری

از نگاه مقام معظم رهبری بیداری اسلامی یک حادثه‌ی سیاسی نیست که اتفاق افتاده باشد بلکه یک تنبه و آگاهی در بین مسلمانان است که به سال‌ها و قرن‌های قبل برمی‌گردد. ایشان بیداری اسلامی را یکی از وعده‌های الهی می‌دانند که اگر مسلمانان به وظایف خود عمل کنند نصرت الهی شامل حال آن‌ها می‌شود و بیداری اسلامی به سرانجام مطلوب خود می‌رسد. نکته‌ی دیگری که وجود دارد این است که بیداری اسلامی یک پدیده‌ی پویا است که می‌تواند دایم دست خوش تغییر قرار گیرد. چون تقریباً دو طیف موثر در این بیداری وجود دارند؛ یکی مسلمانان و طرفداران بیداری اسلامی و دومی دشمنان و مستکبران که مخالف بیداری اسلامی هستند. این دو جریان با توجه به زالبته تاثیر گذاری دشمنان منوط به ضعف از ناحیه‌ی جبهه‌ی مسلمانان است.

بیداری اسلامی از منظر مقام معظم رهبری از طریق مدل‌های گوناگونی قابل توصیف و شرح می‌باشد. در یک مدل مفهومی که سه مرحله یا سه گام برای توصیف بیداری اسلامی در نظر گرفته می‌شود. در گام اول می‌بایست با ماهیت و حقیقت آشنا شد. این مرحله شامل سه جزء اصلی و مهم است که عبارتند از: شناخت ماهیت بیداری اسلامی، شناخت عوامل شکل‌گیری بیداری اسلامی و همچنین شناخت جمهوری اسلامی به عنوان مهم‌ترین عامل در گسترش بیداری اسلامی در زمان حاضر.

در گام بعدی می‌بایست چشم انداز و اهداف بیداری اسلامی مشخص شود تا بتوان برای رسیدن به آن چشم انداز برنامه‌ریزی کرد و نقشه‌ی راه را تهیه کرد. مقام معظم رهبری آینده بیداری مسلمانان جهان را چیزی جز تشکیل نظام‌های اسلامی و به تبع آن تمدن اسلامی نمی‌دانند. ایشان با توجه به نگاه شیعه به امیدوارانه بودن آینده‌ی بشریت که ظهور حضرت حجت می‌باشد، بیداری اسلامی را یکی از علایم نزدیک شدن آن آینده‌ی درخشان و تشکیل حکومت سراسر عدل مهدوی می‌دانند.

بعد از مشخص شدن وضعیت موجود و وضعیت مطلوب بیداری اسلامی باید مسیر رسیدن به این چشم‌انداز و افق مشخص شود. بدین منظور ابتدا می‌بایست حرکت‌های بیداری اسلامی را آسیب‌شناسی کرد و آسیب‌های آن را شناسایی کرد و برای برطرف کردن آن برنامه‌ریزی انجام داد. یکی دیگر از اقداماتی که در این مسیر باید انجام داد این است که عموم مسلمانان و همچنین هر قشر خاص نیز باید وظایف خود را انجام دهند. در صورتی که نقشه‌های دشمنان شناسایی شوند و با آن‌ها مقابله شود و در کنار این مسلمانان وظایف خود را به درستی انجام دهند به هدف نهایی بیداری اسلامی منجر می‌شود.

منابع

- قرآن کریم.
- افتخاری، اصغر. ۱۳۹۱. *بیداری اسلامی در نظر و عمل*. تهران. دانشگاه امام صادق علیه السلام. چاپ اول.
- ثنایی، مهدی. ۱۳۹۱. «طراحی چارچوب مفهومی خط مشی گذاری عمومی مبتنی بر آموزه های اسلامی». با تأکید بر خط مشی های آموزش عالی. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق علیه السلام.
- حجر حسنی، سعدی. ۱۳۹۱. «ارکان اصلی جنبش بیداری اسلامی و تأثیر آن در شکل گیری تمدن اسلامی» مجموعه مقالات همایش «نظریه بیداری اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره) و آیت الله خامنه‌ای». برگرفته از سایت:
<http://farsi.khamenei.ir/others-article?id=۲۱۴۴۴>
- حسینی، سید علیرضا. ۱۳۹۰. *بیداری اسلامی در بهار انقلاب های عربی*. قم. یاد اندیشه، چاپ اول.
- خان محمدی، هادی؛ باقری، مصباح الهدی. ۱۳۸۹. «طراحی مدل مفهومی نظام علمی جمهوری اسلامی مبتنی بر اندیشه های مقام معظم رهبری». *فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی* سال. چهارم، شماره ی اول، صص ۵-۴۰.
- خوش منش، ابوالفضل. ۱۳۸۸. *بیداری و بین الملل اسلامی*. قم. مؤسسه بوستان کتاب، چاپ اول.
- دانایی فرد، حسن؛ مومنی، نونا. ۱۳۸۷. «تئوری رهبری اثربخش از دیدگاه امام علی علیه السلام - استراتژی تئوری داده بنیاد متنی». *فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی*. سال چهارم. شماره چهاردهم.

- صوفی نیارکی، تقی. ۱۳۹۱. *بیداری اسلامی (هویت تمدنی و چالش های پیش رو) در اندیشه‌ی حضرت امام خمینی و مقام معظم رهبری*. تهران. نهضت نرم افزاری. چاپ اول.

- نجفی، موسی. ۱۳۹۱. «نظریه ی بیداری اسلامی بر اساس اندیشه ی سیاسی مقام معظم رهبری». *فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی*، سال نهم. شماره ۲۸ ص ۱۱-۲۶.

- ولایتی، علی اکبر. ۱۳۹۲. *ضمیمه کتاب تاریخ معاصر ایران*. تهران. شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران چاپ اول.

- Martin, P. Y. (1986). Grounded Theory and Organizational Research. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 22(2), 141-157. doi:10.1177/002188638602200207.

- Creswell, J. W. (2005). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (2nd ed.). Upper Saddle River, N.J: Merrill.

بیانات

- پیام به کنگره عظیم حج ۱۳۹۲/۸/۲۲

- بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۹۲/۰۶/۲۶

- بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور با رهبر انقلاب ۱۳۹۲/۰۶/۱۸

- بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۹۲/۰۶/۱۴

- بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۲/۰۶/۰۶

- بیانات در دیدار دانشجویان ۱۳۹۲/۰۵/۰۶

- بیانات در دیدار شاعران ۱۳۹۲/۰۵/۰۱

- بیانات در اجلاس جهانی علما و بیداری اسلامی ۱۳۹۲/۰۲/۰۹

- بیانات در دیدار مردم آذربایجان ۱۳۹۱/۱۱/۲۸

- بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی ۱۳۹۱/۱۱/۱۰

- بیانات در دیدار شرکت کنندگان در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه های جهان اسلام و بیداری اسلامی ۱۳۹۱/۰۹/۲۱

- بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان ۱۳۹۱/۰۸/۱۰

- بیانات در دیدار نیروهای مسلح منطقه‌ی شمال کشور و خانواده‌های آنان ۱۳۹۱/۰۶/۲۸
- بیانات در دانشگاه علوم دریایی امام خمینی نوشهر ۱۳۹۱/۰۶/۲۷
- پیام در پی اهانت نفرت‌انگیز دشمنان اسلام به ساحت نورانی پیامبر اعظم صلوات‌الله‌علیه‌وآله ۱۳۹۱/۰۶/۲۳
- بیانات در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت ۱۳۹۱/۰۶/۰۲
- بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی ۱۳۹۱/۰۵/۲۹
- بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۹۱/۰۵/۲۲
- بیانات در دیدار شاعران ۱۳۹۱/۰۵/۱۴
- بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۱/۰۵/۰۳
- بیانات در محفل انس با قرآن ۱۳۹۱/۰۴/۳۱
- پیام برای انتصاب حجت‌الاسلام‌والمسلمین اراکی به سمت دبیرکلی مجمع تقریب مذاهب اسلامی ۱۳۹۱/۰۴/۲۴
- بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی «زنان و بیداری اسلامی» ۱۳۹۱/۰۴/۲۱
- بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه‌ی قضائیه ۱۳۹۱/۰۴/۰۷
- بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم ۱۳۹۱/۰۴/۰۴
- بیانات در مراسم سالگرد رحلت امام خمینی ۱۳۹۱/۰۳/۱۴
- بیانات بعد از مراسم روضه‌خوانی در سالروز شهادت امام علی النقی علیه‌السلام ۱۳۹۱/۰۳/۰۲
- بیانات در دیدار اقشار مردم و خانواده شهدا و ایثارگران ۱۳۹۰/۱۲/۱۰
- دیدار اسماعیل هنیه نخست‌وزیر فلسطین با رهبر انقلاب ۱۳۹۰/۱۱/۲۳
- بیانات در سالروز میلاد نبی اکرم (ص) ۱۳۹۰/۱۱/۲۱
- بیانات در دیدار فرماندهان نیروی هوایی ارتش ۱۳۹۰/۱۱/۱۹
- خطبه‌های نماز جمعه تهران + ترجمه خطبه عربی ۱۳۹۰/۱۱/۱۴
- بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی «جوانان و بیداری اسلامی» ۱۳۹۰/۱۱/۱۰
- بیانات در دیدار مردم قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ۱۳۹۰/۱۰/۱۹

- بیانات در دیدار سفرا و رؤسای نمایندگی‌های سیاسی ایران در خارج از کشور ۱۳۹۰/۱۰/۰۷
- پیام به کنگره‌ی عظیم حج ۱۳۹۰/۰۸/۱۴
- بیانات در اجتماع مردم پاوه ۱۳۹۰/۰۷/۲۵
- بیانات در دیدار بسیجیان استان کرمانشاه ۱۳۹۰/۰۷/۲۲
- بیانات در کنفرانس حمایت از انتفاضه فلسطین ۱۳۹۰/۰۷/۰۹
- تجلیل رهبر انقلاب از مقام شهداء و صبر و پایداری خانواده ایثارگران ۱۳۹۰/۰۶/۳۱
- بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی ۱۳۹۰/۰۶/۲۶
- بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی ۱۳۹۰/۰۶/۰۹
- بیانات در دیدار جمعی از شعرا ۱۳۹۰/۰۵/۲۴
- بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۰/۰۵/۱۹
- بیانات در دیدار مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۰/۰۵/۱۶
- بیانات در دیدار مسئولان نظام در روز عید مبعث ۱۳۹۰/۰۴/۰۹
- بیانات در بیست و دومین سالگرد امام خمینی ۱۳۹۰/۰۳/۱۴
- بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۳۹۰/۰۳/۰۸
- بیانات در دیدار هزاران نفر از مردم استان فارس ۱۳۹۰/۰۲/۰۳
- بیانات در حرم مطهر رضوی در آغاز سال ۱۳۹۰/۰۱/۰۱
- بیانات در دیدار مسئولان نظام درروز میلاد پیامبر ۱۳۸۹/۱۲/۰۲
- پیام ولی‌امر مسلمین به حجاج بیت‌الله‌الحرام ۱۳۸۹/۰۸/۲۴
- بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۹/۰۶/۲۵
- بیانات در دیدار مسئولان نظام در روز عید مبعث ۱۳۸۹/۰۴/۱۹
- بیانات در بیستمین سالگرد رحلت امام خمینی ۱۳۸۸/۰۳/۱۴
- خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۷/۰۷/۱۰
- بیانات در دیدار استانداران سراسر کشور ۱۳۸۴/۱۲/۰۸

- پیام به کنگره عظیم حج ۱۳۸۴/۱۰/۱۹
- بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۴/۰۶/۱۱
- بیانات در سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی ۱۳۸۴/۰۳/۱۴
- بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۴/۰۲/۰۶
- بیانات در دیدار مردم پاکدشت ۱۳۸۳/۱۱/۱۰
- بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن ۱۳۸۳/۰۶/۲۶
- پیام به کنگره‌ی عظیم حج ۱۳۸۲/۱۱/۰۸
- بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۲/۰۶/۱۹
- بیانات در سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی ۱۳۸۲/۰۳/۱۴
- بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۲/۰۲/۲۹
- بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی ۱۳۸۲/۰۲/۲۲
- بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۱۳۸۱/۰۹/۰۱
- بیانات در دیدار جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان ۱۳۸۱/۰۸/۱۳
- بیانات در دیدار کارگزاران حج ۱۳۷۲/۰۲/۰۸
- انتصاب نماینده ولی فقیه در بنیاد شهید ۱۳۷۱/۰۸/۰۹
- پیام به کنفرانس اندیشه‌ی اسلامی ۱۳۷۰/۱۱/۱۵
- پیام در پی برگزاری کنفرانس صلح خاورمیانه ۱۳۷۰/۰۷/۲۵
- بیانات در دیدار جمعی از روحانیون ۱۳۶۹/۱۲/۲۲
- خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۶۹/۰۲/۰۷
- بیانات در دیدار پاسداران ۱۳۶۸/۱۲/۱۰
- بیانات در دیدار میهمانان خارجی مراسم اربعین امام خمینی ۱۳۶۸/۰۴/۲۲
- بیانات در چهارمین کنگره‌ی بین‌المللی نهج‌البلاغه ۱۳۶۳/۰۱/۲۶